

Грекова Н. В., аспірантка кафедри філософії Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, Україна

НАЦІОНАЛЬНА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНОСВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті аналізуються аспекти впливу національної вищої освіти на формування етнічного світогляду сучасного українського суспільства, зокрема на комплекс ціннісних орієнтацій як системи поглядів щодо об'єктивності світу і місця в ньому національно-свідомої особистості. Автор звертає увагу на важливість виховання етнічного як основи становлення людської особистості у контексті суттєвого впливу на систему національної освіти в умовах глобалізації.

Ключові слова: національна освіта, світогляд, світосприйняття, культура, етнос, глобалізаційні процеси.

Рівень розвитку країни залежить від рівня розвитку її політики, економіки, національної безпека та сприйняття цієї країни в світовій спільноті, але в першу чергу цей рівень залежить від якісного рівня освіти, завдяки якій країна має кваліфікованих спеціалістів в усіх галузях виробництва.

Становлення національної системи освіти в Україні передбачає рівень професійної підготовки майбутніх спеціалістів будь-якого профілю, здатних до сприймання, розуміння, відтворення та створення матеріальних і духовних цінностей. Цей процес передбачає поєднання професійної освіченості з високим рівнем духовної культури у майбутніх спеціалістів.

Прагнення України до якнайшвидшого відтворення досвіду глобальної технологізації передових країн, призводить до перегляду базових підходів у вищій освіті. Адже вплив сучасних глобалізаційних тенденцій вимагає оновлення в найважливіших сферах життя, термінового розв'язання актуальних проблем, передусім тих, що стосуються системи національної освіти, від якої залежить кадровий потенціал усіх галузей виробництва, а також авторитет у світовій спільноті.

В умовах глобалізаційного розвитку, швидкої зміни технологій, нової якості соціуму, можна говорити про те, що сучасна освіта має базуватися на високотехнологічних засобах навчання, що характеризується значною мобільністю та універсальністю, але існують неабиякі протиріччя між глобальними і локальними проблемами, що ставлять за мету, з одного боку - стати громадянином світу, а з іншого — здійснити спробу не втратити власного коріння і активно брати участь у житті свого народу і суспільства.

Чи можливо це? Адже існує велике протиріччя між універсальним і етнічним в умовах глобалізації культури, що набуває загальнолюдського характеру. Тому існує небезпека втрати етнічного характеру окремої особистості, її історії та культури.

У процесі дослідження проблем світової та етнічної культури, стає помітним, що термін «культура» з часом набуває різних значень у різних суспільствах. Ще в стародавні часи культуру людини пов'язували з певним рівнем її освіченості, тобто сукупності норм поведінки, знань, умінь і навичок, вбачаючи в цьому свою головну відмінність від представників тваринного світу. У різні історичні періоди поняття «культурна людина» ототожнювалося з поняттям «освічена людина», але з розвитком суспільства поняття «культура» і «освіта» набували різного сенсу. Традиційне уявлення про культуру і освіту як сукупність створених людиною матеріальних і духовних цінностей, завжди вважалося безцінним надбанням людства.

Педагогічна наука сьогодення приділяє значну увагу культурологічному підходу до проблем формування особистості. Під час ознайомлення з педагогічною, етнічною, психологічною та філософською літературою, яка присвячена проблемам впливу національної освіти на формування особистість (йдеться про роботи В. О. Сухомлинського, Я. А. Коменського, С. П. Павлюка, Г. С. Лозко, В. Г. Бутенка, І. А. Зязюна, Н. Б. Крилової, М. П. Лещенко, О. М. Семашко, Е. В. Коцюби, С. Г. Мельничука, Н. Є. Миропольської та ін.), можемо зробити висновок щодо актуальності проблеми формування через систему освіти саме етнічного світогляду майбутніх спеціалістів. У цілому аналіз літератури дозволив виявити недостатність дослідження проблем впливу національної освіти у всій сукупності її складових на формування етнічно свідомої особистості.

Відомо, що освіта тією чи іншою мірою супроводжує людину все її свідоме життя та розглядається як специфічна «атмосфера», яка оточує людину постійно. Завдяки освітній діяльності відбувається співіснування людей у конкретно-історичний період часу. Будь-яка освіта невід'ємно пов'язана з культурою, міфологією та філософією, що набуває національного втілення через історію народу, його побут, традиції, ментальність тощо, стаючи національною культурою.

Актуальною проблемою сьогодення є формування позитивного ставлення майбутніх спеціалістів у будь-якій галузі до національної освіти та національної культури, що передбачає оволодіння архетипами інтерпретації історичних подій та поведінки носіїв етнічної традиції, які зафіксовані вербально, звукорядом чи зображальними елементами у творах народних митців.

Вищу освіту у всій своїй широті та багатогранності називають рушійною силою більшості суспільних процесів сучасності. Довгостроковий прогресивний розвиток будь-якого суспільства вбачається лише у зв'язку із розвитком вищої освіти, підвищенням її якості та ролі, адже інформація та знання, якими володіє людина, є джерелом зростання національного добробуту. Вищий навчальний заклад сьогодні можна вважати центром освітньої структури, виходячи з принципу безперервності освіти впродовж життя.

Глобалізаційні процеси, що характеризується лавинним прогресуванням та охоплюють чи не всі сфери соціуму, сприяють зростанню цінності новачій, зокрема у вищій освіті, яку можна співставити з поняттям адекватності. Але адекватності стосовно чого?

У всесвітній декларації про вищу освіту для XXI століття говориться, що адекватність «вищої освіти слід оцінювати з точки зору того, наскільки діяльність вищих навчальних закладів відповідає очікуванням суспільства. В свою чергу, можемо уточнити: адекватність до вимог суспільства рідного краю, рідної культури та рідного світогляду.

Тому якість вищої освіти має виражатись у спроможності досягнення балансу між цінностями окремої етнічної культури та універсальними глобальними новаціями. Завдання освіти полягає у визначенні і гармонійному поєднанні бажаних освітянських цінностей у систему. Про системність цінностей можна говорити лише на основі соціологічних та антропологічних досліджень, які, на нашу думку, мають довести, що творення нового суспільства має ґрунтуватись на етнічних знаннях і культурних цінностях.

Освіта вважається основним гарантом якості життя і є комплексом соціокультурних відносин та джерелом знань. Основою знань є інформація як відомості про певний досвід, що після інтелектуального опрацювання перетворюється у знання, з яких освіта формує життєві компетенції та сенс буття.

Саме сенс буття, поряд з актуалізуючим початком знань, підкріплених достовірною інформацією, помноженою на етнічну самотність рідної землі, її культуру та побут, мають бути пріоритетом вищої освіти, інакше процеси системних перетворень, що відбуваються в усіх галузях життя, стануть неконтрольованими, а отже, непередбачувано небезпечними.

Національна система освіти, що заснована на цінностях історичних здобутків культури рідного народу і культурних реаліях сучасності, найбільшою мірою повинна сприяти розумінню значимості освіченості людини як важливої складової духовності особистості.

Необхідно зауважити, що освіта, розповсюджуючи культурні надбання, разом з тим розвиває уявлення про певний культурний рівень людини. Саме це дозволяє усвідомити соціально значущі ознаки культурної людини на різних етапах суспільного розвитку. Тому тільки через сформований власний світогляд, невід'ємною частиною якого є історичне надбання рідної землі та її культури, людина може вважатися духовно повноцінною особистістю. Саме багатство національної культури здатне активно впливати на формування емоційного та духовного становлення особистості як майбутніх спеціалістів у будь-якій галузі.

А тим часом, для України актуальним залишається запозичення і осмислення досвіду з провадження процедур та розвитку культури якості вищої освіти в країнах Європейського Союзу.

Таким чином, з вищенаведеного можна зробити такі висновки:

1. Українське суспільство переживає складний період переходу до цінностей нової епохи. Необхідність адаптації системи освіти до європейських освітніх стандартів несе в собі значні глобалізаційні ризики, які негативно впливають на етнічну культуру.

2. Національна освіта спонукає до переосмислення системи загальнолюдських цінностей, відбувається «національне притирання» до світових стандартів освітянських процесів.

3. Національна вища освіта має всі можливості до розвитку за умови збереження першооснови — етнічної культури та світогляду рідного народу.

В контексті досліджуваної проблеми впливу національної освіти на формування повноцінної особистості суттєвим є розуміння того, що без усвідомлення основних етапів розвитку етнічних традицій, осмислення національного світогляду як цілісності, неможливо вірно зрозуміти та досягнути новачі сучасних глобалізаційних процесів.

ДЖЕРЕЛА

1. Бичко А. К. Теорія та історія світової і вітчизняної культури : курс лекцій / А. К. Бичко, П. І. Ігнатенко, А. М. Феоктистов [та ін.]. — К. : Либідь, 1992. — с. 392.
2. Вікторов В. Г. Управління якістю освіти (соціально-філософський аналіз) : моногр. / В. Г. Вікторов. — Дніпропетровськ : Пороги, 2005. — 286 с.
3. Лозко Г. С. Глобалізація і сучасний освітній простір України / Г. С. Лозко // Сварог. — 2010. — № 22. — С. 3—6.
4. Лосев А. Ф. Філософія. Міфологія. Культура / А. Ф. Лосев. — М. : Політвидавництво, 1991. — 525 с.

5. Терещенко Ю. І. Світ обертається докола творців нових цінностей (Освіта як екзистенційний пріоритет України) / Ю. І. Терещенко // Віче. — 2001. — №6 (111). — С. 103—122.

В статье анализируются аспекты влияния национального высшего образования на формирование этнического мировоззрения современного украинского общества, в частности на комплекс ценностных ориентаций как системы взглядов относительно объективности мира и места в нем национально сознательной личности. Автор обращает внимание на важность воспитания этнического как основы становления человеческой личности в контексте существенного влияния на систему национального образования в условиях глобализации.

Ключевые слова: национальное образование, мировоззрение, мировосприятие, культура, этнос, глобализационные процессы.

The article examines aspects of the impact of national high education on the formation of ethnic ideology of the modern Ukrainian society, particularly on complex of values as a system of views on the objectivity of the world and place of the national conscious personality in it. The author pays attention to the importance of education as the basis of ethnic formation of the individual in the context of a significant impact on the system of national education in the context of globalization.

Key words: national education, outlook, worldview, culture, ethnicity, globalization.